

formal significant, et si negationem circumlocutiva vel a posteriori explicent: Ita etiam quando dicitur quod persona est naturae rationalis incomunicabilis substantia, ly *incommunicabilis*, solam negationem non significat, sed aliquid positivum fundans negationem communicabilitatis.

19. Instabis: In persona Divina nihil potest assignari positivum, in quo negatio communicabilitatis fundetur: Ergo solam negationem de formaliter significat. Consequentia patet, Antecedens probatur. Si in Persona Divina aliquid positivum daretur, in quo fundaretur illa negatio, maximè relatio: Sed haec non potest fundare negationem communicabilitatis: Ergo &c. Minor probatur: Paternitas v.g. vel fundat negationem communicabilitatis ex ratione relationis ut sic, vel ex conceptu talis relationis: Non primum, alias etiam relatio spiratoris incomunicabilis esset: nec secundum, nam Paternitas ex conceptu Paternitatis, solum importat ordinem originis ejus à quo aliis, in quo nulla ratio incomunicabilitatis importatur: Ergo divina relatio non potest esse fundamentum negationis communicabilitatis.

Respondeo negando Antecedens, ad cuius probationem, nego Minorem: Ad probationem illius, nego etiam Minorem pro secunda parte: Nam eo ipso quod Paternitas in Deo sit relatio originis per actionem intellectus, habet taliter convenire uni personæ, quod nulli alteri compete-re possit, ac proinde fundat negationem communicabilitatis: Relatio autem Spiratoris, quia fundatur in origine Spiritus Sancti, qui est terminus muri amoris, petit esse duabus Personis communis, & consequenter negationem communicabilitatis fundare non potest.

20. Colligitur secundò, Personam Divinam non significare de formaliter relationem, ut formaliter est respectus ad terminum, sed quatenus est substantialiter subsistens, & gerit vices formæ hypostaticæ. Ita D. Thomas h̄c qu. 29. art. 4. ubi ait: *Persona Divina significat relationem in recto, & essentiam in obliquo; non tamen relationem in quantum est relatio, sed in quantum significatur per modum hypostasis.*

21. Ratio etiam id suadet: Nam ut docet idem S. Doctor, qu. 9. de potentia art. 4. ad 13. Persona Divina secundum nomen non referunt ad aliud, ac proinde non est nomen formaliter relativum, sed absolutum: Ergo illius significatum formale non est relativum formaliter; nec per consequens divina relatio, ut exercet munus referendi, & quatenus est formaliter respectus ad terminum. Consequentia est evidens: Nomen enim per significationem formaliter constituitur, & consequenter nomen non relativum, sed absolutum, petit pro forma significationem non relativam, sed absolutam formaliter.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Si formale significatum hujus nominis esset relativum formaliter, seu divina relatio quatenus exercet munus referendi, & ut formaliter est respectus ad terminum, hoc nomen *Persona Divina* relativè diceretur, & consequenter sicut Pater dicitur & est Filij Pater, & è contra, ita etiam dicitur Pater Persona Filij, & Filius Persona Patris: Pater Persona Filij non dicitur, & oppositum est, absurdum reputat Augustinus lib. 1. de Trinitate cap. 6. ubi ait: *Non placet ut dicamus Partem Personam Filij: Ergo significatum formale hujus nominis, Persona Divina, non est relativum formaliter, seu ipsa Divina relatio, ut exercet*

munus referendi, & quatenus formaliter est respectus ad terminum; sed quatenus est subsistens, & gerens vices formæ hypostaticæ. Unde D. Thomas h̄c art. 4. ad 1. explicans dictum illud Augustini: *In Trinitate cùm dicimus Personam Patris, nihil aliud dicimus quam substantiam Patris; ad se quippe dicitur Persona, non ad Filium:* Dicit quod hoc nomen Persona, dicitur ad se, non ad alterum, quia significat relationem, non per modum relationis, sed per modum substantiae quæ est hypostasis.

22. Ex quo intelliges, aliter significari divinas relationes nomine Personæ Divinæ, & aliter his tribus distinctis nominibus: *Pater Filius, & Spiritus sanctus.* Nam Persona Divina significat formaliter & explicitè relationes divinas, sub conceptu subsistentium incomunicabilitate; sicut Persona in communi significat subsistens incomunicabilitate in qualibet natura intellectuali; implicitè vero & de materiali, significat illas sub conceptu relationum, & prout exercet munus referendi ad terminum seu correlativum. E contra vero tria praedicta nomina significant formaliter & explicitè relationes, sub conceptu relationum, & quatenus sunt respectus ad terminum; implicitè vero & de materiali, sub conceptu subsistentium eas importantur: Ergo divina relatio non potest esse fundamentum negationis communicabilitatis.

Respondeo negando Antecedens, ad cuius probationem, nego Minorem: Ad probationem illius, nego etiam Minorem pro secunda parte: Nam eo ipso quod Paternitas in Deo sit relatio originis per actionem intellectus, habet taliter convenire uni personæ, quod nulli alteri compete-re possit, ac proinde fundat negationem communicabilitatis: Relatio autem Spiratoris, quia fundatur in origine Spiritus Sancti, qui est terminus muri amoris, petit esse duabus Personis communis, & consequenter negationem communicabilitatis fundare non potest.

20. Colligitur secundò, Personam Divinam non significare de formaliter relationem, ut formaliter est respectus ad terminum, sed quatenus est substantialiter subsistens, & gerit vices formæ hypostaticæ. Ita D. Thomas h̄c qu. 29. art. 4. ubi ait: *Persona Divina significat relationem in recto, & essentiam in obliquo; non tamen relationem in quantum est relatio, sed in quantum significatur per modum hypostasis.*

§. III.
Datur in Deo secundum se considerato, & ut præintellectio relationibus & Personis, aliqua subsistencia absoluta.

23. Ita docet D. Thomas variis in locis, præfertim qu. 9. de potentia art. 5. ad 13. his verbis: *Supposita divina natura non sunt principium subsistentiæ divinae essentia, ipsa enim divina essentia est secundum se subsistens.* Et 4. contra Gent. cap. 14. ait quod in Deo sunt plures res subsistentes, si relationes considerentur, & una res subsistens, si consideretur essentia. Et in 3. dist. 6. qu. 2. art. 1. ad 2. afferit quod in Deo ipsa essentia subsistens est, unde ei secundum se debetur esse, immo ipsa est suum esse subsistens. Ex quo ultimo loco manifestum est, S. Doctor non usurpare subsistentiam pro existentia, ut aliqui interpretantur, cum ex eo quod in Deo ipsa essentia divina subsistens est, inferat, quod ei secundum se debetur esse, immo quod ipsa est suum esse; qui discursus esset omnino nugatorius, si per ly *subsistens*, intelligeret existens: Nam idem esset ac si diceretur, quod ex eo quod in Deo ipsa essentia esset existens, ei debetur existentia.

24. Ratio etiam huic sententia faverit: Deus enim, ut præintelligitur Personis, est subsistens: Sed non subsistens personali & relativa: Ergo subsistens essentia & absoluta. Minor confat, cum enim subsistens personalis & relativa constitutam personam, si Deus in illo priori esset subsistens subsistentia relativa & personali, esset Persona, & sic darentur quatuor personæ in Deo, quod est contra fidem, & expressam definitionem Concilij Lateranensis, negantis in Deo Personarum quaternitatem. Major autem, in qua solum potest esse difficultas, probatur primò: Deus, ut præintelligitur Personis, creat & operatur res ad extra, alias non essent indivisa opera Trinitatis ad extra. Est etiam in illo priori intelligens & volens: Ergo in illo priori est subsistens, cum actiones sint subsistentia, & nihil possit operari, nisi quod per se subsistit, ut ait Sanctus Thomas infra qu. 75. art. 2.

25. Secundo

25. Secundò probatur eadem Major: Subsistere dicit maximum perfectionem, dicit enim modum esendi perfectissimum: Ergo non debet denegari Deo secundum se, & ut præintelligitur relationibus & personis: Si enim pro tali priori natura divina non esset subsistens subsistentia aliquā absolutā, non posset esse nisi principium quo talium operationum, cùm actiones non sint nisi subsistentia.

26. Objicies primò: Si Deus pro priori ad relationes subsisteret, esset persona, cum persona nihil aliud sit, quam subsistens in natura intellectuali: Sed hoc dici nequit, alias daretur in Deo Personarum quaternitas, quod in Concilio Lateranensi damnatum fuit: Ergo nec illud.

Tertiò eadem Major ostenditur: Divina essentia intra suam lineam est infinita: Ergo & subsistens. Probatur consequentia: Ideò natura creata intra propriam lineam non subsistit, sed ratione sui suppositi, quia finita est, & sic dependet ab illo ut sustentante: Ergo si natura divina intra propriam lineam sit infinita perfecta, erit subsistens intra propriam lineam.

Quarto eadem Major suadetur ratione desumpta ex tractatu de incarnatione: Nam ut docet S. Thomas 3. p. qu. 3. art. 3. abstractis per intellectum personalitatibus, potest Deus assumere naturam creatam: Ergo Deus, ut præintelligitur Personis, est subsistens. Consequentia patet, si enim in illo priori non esset subsistens, non posset supplere vices subsistentiae creatæ, & reddere naturam creatam subsistentem; implicat enim illam redi subsistentem, nisi per subsistentiam propriam vel alienam: Ergo non posset illam assumere; in hoc enim consistit assumptio, quod Deus terminet naturam alienam, & suppleat vices subsistentiae creatæ.

26. Alia ratione potest nostra assertio suadere: nam per subsistentiam absolutam, quam dicimus convenire naturæ divinæ secundum se, nihil aliud intelligimus quam perfectatem excludentem dependentiam ab alio ut sustentante: Sed natura divina secundum se, & ut præintelligitur relationibus & personis, gaudet tali perfectitate & independentiæ; cùm non dependeat a relationibus in existendo, sed potius relationes per ejus existentiam existant, ut capite præcedenti ostendum est: Ergo natura divina secundum se, & ut præintelligitur relationibus & personis, gaudet subsistentiæ absoluta.

27. Dices, rationem subsistentiæ non salvari in tali perfectitate & independentiæ, sed solum in perfectate excludente communicabilitatem alteri ut supposito; unde cùm perfectas, pro priori ad terminantibus, non verò ut sustentantibus. Nec obstat quod divina essentia non possit existere sine relationibus, nam nec omnipotens Dei sine possibilitate creaturerum, nec intellectio divina sine verbo potest existere, & tamen nec creaturerum possibilis requiritur ex indigentia, sed ex fecunditate omnipotencie, nec Verbi producio ex indigentia sed ex fecunditate divinæ intellectus.

31. Objicies tertio: In creatis personalitas reddit naturam independentem ab alio ut sustentante, & incomunicabilem alteri ut supposito: Ergo pariter in Deo personalitas seu subsistentiæ relativa utrumque præstant, subindeque frustra ponitur subsistentia absoluta. Sed nego consequentiam & paritatem: nam in natura creata potest ab eadem forma præstari quod perfectionis est, nempe independentia à sustentante, & quod est incomunicabilitas: In Deo autem quod est perfectionis non potest præstari nisi ab essentia, & incomunicabilitas non potest oriiri nisi à relationibus.

32. Ex dictis colligitur, duo esse præcipua munera subsistentiæ absolute, nimurum constitutre naturam divinam per se existentem, & independentem ab alio ut sustentante, & reddere Deum, ut

M. 4 præintel

præintellectum relationibus & personis, principium quod creationis, conservationis, & aliarum operationum ad extra, quæ indivisæ sunt, & communes toti Trinitati, Deoque convenient secundum se considerato, & ut Personis præintelligitur. Licet autem Deitas præintellecta personis, sit subsistens, & principium quod operationum ad extra; non potest tamen esse principium generandi ut quod ad intra, quia ad hoc requiritur quod sit subsistens incommunicabiliter, seu subsistentia relativa; cum inter generans & genitum debeat esse realis distinctio, quæ non potest esse nisi per relationes, ut magis constabit ex dicendis §. sequenti.

§. IV.

Præter subsistentiam absolutam & communem, dantur in Deo tres subsistentia relativa & personales.

33. Colligitur ex variis Conciliorum & SS. Patrum testimonii: Dicitur enim in sexta Synodo generali actione 11. *Sanctissima Trinitas numerabilis facta est personalibus subsistentiis.* Athanasius serm. de Deipara sic ait: *Vnum Deum in tribus subsistentiis predicamus, in quibus una sit subsistens.* Cyrilus Alexandrinus dial. de Trinit. lib. 3. *Omnis nostra fidei sermo huc tendit, ut unam videamus Deitatis naturam, que in tribus subsistentiis propriæ subsistit.* Ambrosius in Symbol. Apostolorum cap. 2. *Catholicum est, ut et unum Deum secundum unitatem subsistens fateamur, & Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, in sua quæcumque subsistentia sentiamus.* Denum Damascenus lib. 1. de fide cap. 9. *Filius propriam habet subsistentiam, præter eam que Paries est.* Et rursus: *Tres hypostases, id est tres subsistentia.* Que testimonia adeo perspicua sunt, ut nullis effigiorum nebulis valeant obscurari. Neque obstar quod Patres ordinariæ subsistentiam sumant concretæ, sic ut idem sit ac persona, cum enim concreta substantiva non multiplicentur, nisi multiplicatio eorum formalis significato, ex eo quod Patres & Concilia doceant in Deo dari tres subsistentias in concreto, rectè inferunt, ex eorum mente dari tres subsistentias in abstracto, sicut ex tribus personis rectè inferuntur tres personalitates. Addo quod sexta Synodus loquitur de subsistentiis, ut de formis aut veluti formis, quibus Sanctissima Trinitas constituitur & numeratur, quod est loqui de subsistentiis in abstracto.

34. Eadem veritas triplici ratione suaderi potest. Prima jam insinuata est, cum enim ad multiplicationem concreti substantivi, quale est suppositum sive persona, requiratur multiplicatio formæ, & hoc nomen persona de formalis subsistentiam significet, si daretur unica tantum in Deo subsistentia, sicut datur unica natura divina, non magis posset dici dari in Deo tres Personas, quam possint admitti in Deo tres Dij, sed omnino teneremur admittere unicam personam in Deo, sicut confitetur unus Deum, quod est funditus destruere mysterium Trinitatis.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Non potest in Deo multiplicari persona, nisi etiam multiplicetur personalitas, nam personalitas est constitutiva persona, sicut humanitas hominis: Sed personalitas non potest multiplicari, nisi etiam multiplicetur subsistentia, quia multiplicato inferiori debet etiam multiplicari superioris; subsistentia vero est quid superior ad personalitatem, quæ supra subsistentiam addit quod sit incommunicabilis, & naturæ intellectualis, ut constat ex hac

definitione persona à Boëtio tradita: *Persona est rationalis natura individua substantia;* Ergo non potest multiplicari persona in Divinis, nisi subsistentia multiplicetur.

35. Secunda ratio, cum actiones non sint nisi subsistentiū, & in Deo dentur non solum operationes essentiales & communes toti Trinitati, sed etiam notionales & propriae personis divinis, ut generare & spirare; sicut datur in Deo, ut præintellecto relationibus & personis, subsistentia aboluta, per quam constitutur principium quod intelligendi, volendi, creandi, & gubernandi universum; ita in Parte debet dari subsistentia relativa, per quam constitutur in ratione principij quod generationis; & alia in Filio, per quam una cum Patre constitutur principium quod spirationis activæ; & altera in Spiritu sancto, per quam constitutur terminus qui hujusmodi actionis; quia sicut principium quod, ita & terminus qui actionis notionalis, debet esse subsistens, sicut epim actiones, ita & passiones, aut quasi passiones, sunt subsistentiū.

36. Tertia ratio: Incommunicabilitas quam dicunt Personæ Divinæ, non est pura negatio, sed fundatur in aliquo positivo, ut §. 2. ostensum est: Sed illud non potest esse aliud quam subsistentia: Ergo in Personis Divinis tres subsistentiae admittendæ sunt. Minor probatur, quia si illud positivum non esset subsistentia, se haberet per modum adjacentis, & cum sit constitutum personæ in esse personali, Persona Divina se haberet per modum adjacentis rei existenti, quod est absurdum, & accedit ad errorum Gilberti Porretani, qui Divinas Personas essentiam divinæ assistentes, illique veluti adjacentes esse fingebat. Unde S. Thomas h̄c qu. 40. art. 3. ait quod *proprietates personales non præintelliguntur advenire hypostasis divinis, sicut forma subiecto præexistenti, sed ferunt secum sua supposita, in quantum sunt ipsa persona subsistentes.*

Addi potest quarta ratio desumpta ex mysterio incarnationis, in quo unio humanitatis facta est primariæ ad subsistentiam personalem Verbi Divini, non vero ad subsistentiam communem & ab solutam, alioquin tres Personæ dicerentur incarnationes. Sed de hoc in tractatu de Incarnatione cap. 6.

37. Objicies primò: D. Thomas qu. 9. de potentia art. 5. ad 13. ait quod *natura divina est secundum se subsistens, sed est contra proprietates personales habent quod subsistant ab essentia.* Ergo censet Personas Divinas non deferre secum subsistentias relatives, sed subsistere per subsistentiam ab solutam essentia, quæ in illis includitur, & à relationibus divinis diversimodè modificatur. Ratio etiam videtur favere huic sententia, cum enim in ratione personæ duo tantum importentur, nimis subsistere incommunicabiliter, primum tribui potest Personis Divinis à subsistentia absoluta in illis inclusa, alterum, vero à relationibus, quæ ratione oppositionis relativæ quā gaudent, fundant distinctionem & incommunicabilitatem in Personis Divinis. Et ita superfluum videtur, præter subsistentiam absolutam, tres relatives in Personis Divinis admittere; cum subsistentia absoluta, ut tribus relationibus modificata, possit præstare totum id quod ad rationem & constitutionem Personæ Divinæ requiritur.

38. Ad testimonium D. Thomæ respondeo quod quando dicit proprietates personales habere quod subsistant ab essentia, non loquitur de subsistentia, ut dicit perfectatem incommunicabilitatis, sed de subsistentia ut dicit perfectatem independentiæ.

DE MYSTERIO SS. TRINITATIS. 141

dentia ab alio ut sustentante; cum enim subsistentia sub hac ratione sit maxima perfectio, provenit à divina essentia, non vero à relationibus, quæ ratione sui perfectionem non dicunt. In eodem sensu intelligendus est D. Augustinus, dum ait 2. de Trinit. cap. 5. *Omnis res ad seipsum subsistit, quād magis Deus.* Loquitur enimibi de subsistentia, ut dicit perfectatem independentiæ ab alio ut sustentante, quæ absoluta est, & dicitur ad se, non vero ad aliud.

39. Ad rationem vero patet responsio ex supra dictis, ostendimus enim non posse multiplicari Personas Divinas, nisi multiplicentur subsistentiae, subindeque non sufficiunt ad constitutionem & multiplicationem Divinarum Personarum, subsistentiam absolutam per relationes modificatam, sed ipsas relations debere secum deferre subsistentias relatives & sibi proprias, quæ fundent in illis negationem communicabilitatis, easque constituant principium quod actionum notionalium; sicut subsistentia absoluta constitut Deum, ut præintellectum relationibus & personis, principium quod operationum essentialium, quæ indivisæ sunt, & toti Trinitati communes.

40. Objicies secundò: Quia existentia est ultimus terminus, non potest alia existentiæ actuari, nec præter absolutam relativa in Deo conceditur, ut capite præcedenti ostensum est: At subsistentia etiam est ultimus terminus in linea subsistendi: Ergo per aliam terminari non potest, nec præter absolutum, concedi relativa.

41. Respondeo, concessa Majore, distinguendo Minorem: Subsistentia personalis est ultimus terminus, concedo Minorem. Non personalis, nego Minorem; subsistentia enim absolute, sicut non est incommunicabilis, ita nec habet rationem ultimi termini.

§. V.

Quæ nomina singulariter vel pluraliter dicantur in Deo?

42. Ad dignoscendum quæ nomina singulariter vel pluraliter dicantur in Deo, hæc regula à Theologis ut certa statuitur: Quæ convenienti Personis ratione solius essentia, singulariter tantum dicuntur. Quæ solum eis convenienti ratione proprietatum personalium, dicuntur tantum pluraliter. Quæ autem eis competunt ratione proprietatum, & ratione essentia, dicuntur pluraliter & singulariter. Ratio est, quia relatio multiplicatur in Personis Divinis; essentia autem una manet in illis: Ergo quæ convenienti illis ratione solius essentia, retinent unitatem; quæ ratione solius relationis, unitate non gaudent, sed pluraliter solum dicuntur; quæ vero convenienti ratione utriusque, dicuntur singulariter, quatenus competunt ratione essentia; & pluraliter, quatenus convenienti ratione relationum.

43. Ex hac regula generali sequitur primò, quod dicantur tres Personæ in divinis, & nullatenus una Persona; quia ratio Personæ non convenienti ratione essentia, nec pro illa accipi potest, sed tantum pro relatione subsistente. Unde cum modò, communī Ecclesiæ consensu, persona & hypostasis pro codem accipientur, sicut in divinis dicuntur tres personæ, & non una; ita & tres hypostases, non vero una hypostasis dici debent.

44. Sequitur secundò, quod subsistentia dicatur una, & concedantur plures: Primum, quatenus subsistentia pro perfectate independentiæ accipi-

tur; secundum vero, prout pro perfectate incommunicabilitatis usurpatur: Quia subsistentia primo modo accepta, convenit Personis Divinis ratione essentia; in secunda vero acceptance illis convenient ratione relationum, ut constat ex dictis capite præcedenti.

45. Sequitur tertio, unam debere dici in Deo existentiam, & nullatenus plures; quia, ut capite præcedenti ostensum est, existentia absolute dicitur, & convenit Personis Divinis ratione essentia, non vero ratione relationum. Ex quo.

46. Sequitur quartò, nec aternitatem, nec durationem pluraliter dici in divinis; quia haec attributa vel non distinguuntur ab existentia divina; vel saltem sunt modi illius, unde illa immultiplicata non possunt plurificati.

47. Sequitur quintò, tres Personas Divinas non posse dici tres perfectos, nec tres bonos substantiæ, sed tantum adjectivæ, quia (ut supra ostendimus) nec perfectio nec bonitas multiplicantur in Personis Divinis, cum non convenient illis ratione relationum, sed tantum ratione essentia.

48. Sequitur sextò, in divinis non esse triplicem similitatem, sed unam duntaxat; quia similitas non convenit Personis Divinis ratione relationum, sicut nec perfectio, nec bonitas, sed tantum ratione naturæ in eis transcendentaliter inclusa.

49. Sequitur septimò, nomen entis, si sit concretum, idem significans ac habens essentiam vel existentiam, non posse multiplicari substantiæ acceptum, cum sit unica in Personis essentia & existentia; bene tamen adjectivæ, quia sunt tres habentes essentiam & existentiam divinam. Si autem tale nomen sit concretum, significans idem ac habens entitatem, sic revera multiplicatur eriam substantiæ, sicut revera dantur tres entitates realiter distinctæ.

50. Sequitur octavò, quod Personæ Divinae dicantur una res & plures res: Una res quæ est essentia, & plures res quæ sunt relations, eo quod realitas quæ in eis non consistit sed ratio consistit & pro essentia accipiatur & pro relationibus. Unde Augustinus de Doctrina Christiana cap. 5. ait: *Res quibus frumenta est, sunt Pater, Filius, & Spiritus sanctus.* Et statim addit: *Trinitas quædam summa res est.*

51. Sequitur nondò, dari in Divinis tres unitates & unam unitatem: Primum ratione relationum, secundum ratione essentia, quia unitas in realitate indivisa consistit: At realitas & indivisio convenienti cuiilibet ex Personis Divinis, nedum ratione essentia, sed etiam ratione relationum: Ergo unitas ratione utriusque illis convenienti.

52. Sequitur decimò; in divinis non dari triplicem veritatem, ut exp̄s̄ docet S. Thomas qu. 1. de verit. art. 7. quia veritas vel sumitur pro formalis, quæ consistit in cognitione, & sic quemadmodum est unica cognitione in tribus Personis, ita & unica veritas formalis in illis. Vel pro transcendentali, quæ consistit in entitate ut intelligibili, sicut docetur in Metaphysica: intelligibilitas autem non multiplicatur in Divinis, quia competit solum ratione essentia, cum illa sola habeat rationem speciei intelligibilis, & objecti moti, respectu sui, attributorum, & relationum, ut in tractatu de scientia Dei ostendimus: Ergo nec veritas transcendentalis.

53. Sequitur ultimò, tres Personas non posse dici tria individua, quia in individuis natura dividitur: Sed in Personis Divinis essentia manet omnino indivisa: Ergo illæ non possunt dici tria individua,